

קדיה מולודובסקי

כשהאיש שלי יחזיק אותי בצמה

ארבעה שירים

מיידיש: עמוס נוי

קדיה מולודובסקי (1894-1975) היא המשוררת-איישה האהובה עלי ביותר. היא כתבה ביידיש, והיא מוכרת לקוראי העברית בעיקר כמחברת של שירי הילדים היפים, שיצאו בעברית בספר "פתחו את השער", וביניהם "מעשה במעיל" ו"הילדה איילת" המפורסמים. אבל מולודובסקי היתה גם משוררת מודרניסטית מפעימה ורבת-עצמה. היא עסקה בנושאים שונים ומגוונים כנשיות, אהבה, ארוטיקה ואלימות בארוטיקה, אינטימיות וחרדת אינטימיות, אשמה, כפייה, געגוע, בדידות, אונס, וכתבה על כל אלה באומץ לב ובחושפנות יוצאי דופן. נדירות הן המשוררות שהצליחו לצקת תחושות כאלה לכלל ביטוי שירי מרעיד חדרי-לב. מולודובסקי הרבתה לעסוק בילדים העניים של ורשה, שבשכונות העוני היהודיות שלה היא עבדה כמורה, ושירי הילדים שלה משרטטים תמונת חיים עגומה של דלות ושל קושי, שאפיינה את תושביהן. כמו במקרה של יוצרים אחרים ביידיש, גם יצירתה המודרניסטית של מולודובסקי "למבוגרים" נשכחה ב"מדינת היהודים" לחלוטין. כמה משיריה החזקים ביותר תורגמו היטב לעברית על ידי שמשון מלצר ויצאו באנתולוגיה המופתית של שירת יידיש, "על נהרות". ספר שיריה הראשון של קדיה מולודובסקי, "לילות חשוון", ראה אור בוילנה ב-1927, והפך אותה כמעט מיד לאחת המשוררות המודרניסטיות הגדולות הראשונות של המאה. שלושת השירים הראשונים הכלולים במבחר זה הם מתוכו (הערת מתרגם קטנה לשיר הראשון: כשהיא אומרת בשורה השלישית "איש", המילה יכולה להתפרש גם כ"בן זוג" או "שותף לחיים", וכך גם "איש שלי").

השיר השלישי, "כלות", מופנה לנשים של שכונות העוני של ורשה – נשים קשות-יום, עניות מרודות, חלקן זונות (הנרמזות בשיר; ורשה כידוע היתה מרכז של זנות יהודית) – למכאוביהן ולחלומותיהן: חלומות על חתונה, על אהבה, על פרי-בטן, על חיים אחרים. זהו שיר על נחמה שאינו מנחם. מה שמיוחד וקשה בשיר הזה (ביחס לשירים אחרים שלה), הוא האופן שבו ממקמת מולודובסקי את דימוייה הפרטיים והאישיים ביותר בתוך סיפורי האמהות שיצר הדמיון העממי של יהדות נשית – זה שמקורותיו הם "צאינה וראינה", וסיפורי אמא וסבתא; מחוותיהן ותפקידיהן של ארבע האמהות קשורים אסוציאטיבית ונושאת לסיפורי המקרא בנוסח הכי אינטימי שלהם, כשהיא טווה קשרים בין השתקפויות של הגוף הנשי ללידה ואהבה וקצת פחות צער. והוא מסתיים בלאה, המתפללת על הנשים הלא-אהובות בהסתרת עיניים כמקובל (ורומזת גם על עיניה "הרכות", ולמדרש המסביר שהן רכות מבכי) – סמל של כל הנשים הדחויות והלא אהובות.

השיר הרביעי, "אורחים ליליים", הוא שיר מאוחר. זהו אחד מאותם שירים שאפשר לגלות בהם פנים חדשות בכל קריאה – השימוש בתבנית חזרתית ומשחקית של שיר ילדים עממי (עם שלושת האורחים הליליים הפלאיים) כדי להוביל אל הסיום הנורא, המצמרר; האורחים עצמם, שהם מימוש של רמזים והפניות לשירי ילדים (העז תחת הערש, והעז-המלמד-תינוקות, הציפור הנגנת, החתול-מפלצת, וכו'), המסמנים עולמות של ילדות ושל יהדות שחרבו, שאורגים ילדות-בנשיות ונשיות-מתגעגעת-לילדות, ועוד ועוד.

ע"נ

*

אֵל הָאִישׁ הֵהוּא אָנִי אָבוֹא
אֲשֶׁר הִבִּיא לִי בַפֶּעַם הָרֵאשׁוֹנָה שְׁמַחַת-אִשָּׁה
וְאָמַר לוֹ: אִישׁ,
נִתְּנִי לְאַחַר אֶת מִבְּטֵי הַשֶּׁקֶט
וּבְלִילָה אָנִי מְנִיחָה אֶת רֵאשִׁי לְצִדּוֹ,
וְכַעַת יֵשׁ לִי צֶעַר
כְּמוֹ דְבוּרִים עוֹקְצוֹת מְסַבֵּיב לְלִבִּי הַשְּׁבוּר
וְאֵינִן לִי שׁוֹם דְּבִשׁ לְהַרְגִיעַ אֶת הַפְּצָע.
וּכְשֶׁהָאִישׁ שְׁלִי יִחְזִיק אוֹתִי בְצִמָּה
אֶפְל אֶפִּים אֲרַצָּה
וְאֲשַׁתְּטַח עַל הַמַּפְתָּן כְּמוֹ אֲנִשֵׁי סְדוּם שֶׁהִפְכוּ לְאֶבֶן.
אָרִים אֶת יָדַי לְרֵאשִׁי
כְּמוֹ שְׂאֵמִי הִיְתָה מְבֹרַכַת עַל הַנְּרוֹת,
אֲבָל אֲצַבְעוֹתַי תִּזְדַּקְרָנָה כְּמוֹ עֲשָׂרָה חֲטָאִים מִמְּסַפְרִים

היום שקט

היום שקט.

דָּאָגוֹתֵי הַרְדִּימוּ אֶת עֲצָמָן
כְּמוֹ יְלָדִים אַחֲרֵי בְכִי מְמוֹשָׁה,
וְהֵן תִּתְעוֹרְרָנָה שׁוֹב

כְּדֵי לְחַפֵּר לִי בְרַעֲבַתְנוֹת בְּתוֹךְ הָרֵאשׁ.
אֲנִי אֲבָרַח לְעִיר אַחֶרֶת
וְאֶחְלִיף אֶת בְּגָדֵי
אֲבָל בְּכָל מְקוֹם –
כְּשֶׁהֲמוֹת מִכָּה בְּמֵרַחֵק כְּמוֹ בְּרַק
וְעֵדִין לֹא נִשְׁמָע קוֹל הָרַעַם
אֲנַחְנוּ פּוֹסְעִים צֶעֶד אֶחָד לְאַחֹר,
צֶעֶד אֶחָד לְאַחֹר מְרַב פֶּחַד,
הַנְּשִׁים מְרֵמוֹת בְּאִיזָה שְׁנָתִים אוֹ שְׁלֹשׁ
וְשִׁפְתֵיהֶן הוֹפְכוֹת עֲקָמוֹת מְאֲמִירַת שְׁקָרִים,
וְהַגְּבָרִים עוֹמְדִים שְׁקֵטִים רֵאשֵׁיהֶם מְרַכְּנִים אֶל לִבָּם
כְּמוֹ שְׁוֹרִים קָשִׁי עֶרְף.

כלות

לְכֹלוֹת עֲלוֹבוֹת שֶׁהָיוּ עוֹזְרוֹת בֵּית
מוֹזַגַת שְׂרָה אֲמֵנוּ בְּקִנְיָנִים
יֵין נְתוּזִים מְחֻבֵּיֹת אֶפְלוֹת.
מִי שִׁיעֵד לָהּ קִנְיָן מְלֵא
נוֹשֵׂאת אוֹתוֹ אֵלֶיהָ שְׂרָה אֲמֵנוּ בְּשֵׁתֵי יָדַיִם.
וּמִי שִׁיעֵד לָהּ גְּבִיעַ זַעִיר
מִמְלֵאָה אוֹתוֹ שְׂרָה אֲמֵנוּ בְּדַמְעוֹת.
וּלְנִעְרוֹת הָרְחוֹב
הָרוֹאוֹת נְעֻלֵי חֲתָנָה לְבָנוֹת בְּחֵלוֹמָן,
מְבִיאָה שְׂרָה אֲמֵנוּ
לְפִיָּהֵן הָעֵיף
דְּבִשׁ טְהוֹר בְּצִלְחוֹת קִטְנוֹת.
לְכֹלוֹת עֲלוֹבוֹת מְמוֹצָא מִיָּחַס,
מְבִישׁוֹת מְכֻדֵי לְהִבְיָא לְבָנִים מְכַתְּמִים
אֶל תַּחַת מְבִטָּה הַבוֹחוֹן שֶׁל הַחֹתָנָת,
מוֹבִילָה רְבִיקָה אֲמֵנוּ גְּמֻלִים
טְעוּנִים אֲרִיגֵי פֶשֶׁתָן.

וּכְשֶׁעֲלָטָה נִפְרָשֶׁת לְפָנַי רַגְלֵיהֶם
וְכָל הַגְּמָלִים כּוֹרְעִים בְּרֶךְ לְנוּחַ עַל הָאֲדָמָה
מוֹדֶדֶת רְבִיקָה אֲמָנוּ כְּתָנָה, אֲמָה אַחַר אֲמָה,
מֵהִטְבְּעוֹת שֶׁעַל אֲצִבְעוֹתֶיהָ וְעַד הַצְּמִיד שֶׁעַל זְרוּעָה.
לְאֱלוֹ שְׁעֵינִיהֶן כְּבָר עֵיפוֹ
מִצְפִּיָּה בִּילְדֵי הַשְּׁכָנִים,
וַיִּדְיָהֶן כְּחֹשׁוֹ מִכְמִיָּהָ
לְגוֹף יֶלֶד קָטָן וְעַנֵּג,
מִבִּיָּאָה רַחַל אֲמָנוּ עֹשְׁבֵי מְרַפָּא
שֶׁנִּתְגַּלּוּ עַל הָרִים רְחוֹקִים,
וּמְנַחֶמֶת אוֹתָן בְּדַבּוּר שֶׁקָּט:
אֱלֹהִים יִכּוֹל בְּכָל רִגְעַת לְפַתַּח רַחֵם שְׁנַחֲתָם.
לְאֱלוֹ שְׁבוּכוֹת בְּלִילָה עַל יְצוּעִים בּוֹדְדִים,
וְאִין לְהֵן מִי שִׁיחַלֵּק עִמָּן אֶת צַעֲרָן,
הַמְדַבְּרוֹת עִם עֲצָמָן בְּשִׁפְתֵי חֲרוּכוֹת,
אֲלֵיָּהֶן בָּאָה חֲרֹשׁ לְאָה אֲמָנוּ
מִסּוֹכְכֶת עַל שְׁתֵּי עֵינֶיהָ בִּידֵים חֲנוּרוֹת.

אורחים ליליים

בְּלִילָה בָּאָה אֲצִלִּי צְפוֹר,
וְנִקְשָׁה בְּכַנְפֶיהָ עַל חֲלוּנֵי וּדְלָתִי.
– הַכְּנָסִי-נָא, צְפוֹר-כְּנוֹר, הַכְּלִיזְמֹר הַטּוֹב שֶׁל שִׁיר־יְלָדוֹת שְׁלִי,
לְחֵם וּמִים שְׁמֵרְתִּי לָךְ,
הַכְּנָסִי-נָא, הַתְּאַרְחִי-נָא, הַתְּכַבְּדִי-נָא,
עַל שְׁתֵּינוּ נְגוֹר כֶּכָּה לְחֵיוֹת וְכֶכָּה לְמוֹת.

וּבָאָה חֲתוּלָה, תּוֹעָה בְּלִילָה,
וְשָׁרְטָה בְּצַפְרָנִים,
שָׁרְטָה, גְּרָדָה.
– הַכְּנָסִי-נָא, קִי־צִי-מִי־צִי, מִפְּלֶצֶת אֵימָה שֶׁל יְלָדוֹתֵי,
בְּמִטָּאֲטָא הַרְבִּיעִיו לִי לֹא פַעַם בְּגִלְלָה,

הַכְּנִסֵי־נָא, הַתְּאַרְחֵי־נָא, הַתְּכַבְּדֵי־נָא,
עַל שְׁתֵּינּוּ נְגוּר לְנֶדֶד וְלַתְּעוֹת לְעַד.

וּבָאָה עֵזָה, בְּזַקְנֹקֵן מְחַדָּד,
נְקֻשָׁה בְּטֻלְפִים,
בְּקַרְנֵים דְּפָקָה.

– הַכְּנִסֵי־נָא, עֵזָה־פְּזִיזָה, זְקַנְקֹן־מְחַדָּד, כְּמוֹ מוֹנֵה־לִיזָה,
הַשִּׁיר שֶׁלָּךְ עֵדִין הוֹפֵךְ אֶת מִטְתִּי לְעֶרֶשׁ.
הַכְּנִסֵי־נָא, הַתְּאַרְחֵי־נָא, הַתְּכַבְּדֵי־נָא,
עַל שְׁתֵּינּוּ נְגוּר לְלַמֵּד יְלָדִים.

וּבְלִילָה בָּא אֶצְלִי אִישׁ, וְעָמַד בְּדַלְתִּי,
וּפָחַד נוֹרָא אָחוּז בִּי.

– מִי אַתָּה? זֹו לֹא סָכִין שְׁיִשׁ לָךְ בְּיַד?
– בְּגִידוֹת אַתָּה זֹומֵם? שְׂרָפוֹת בָּאת לְהַצִּית?
וְאַתְּ הַדְּלַת נְעֻלְתִּי, חֶסְמִתִּי, וְהַבְּרַחְתִּי,
וְנִפְלְתִי, הַפָּנִים מְסֻתְרוֹת בְּיָדִי,
וְהַלִּילָה הִיָּה חֲשׂוּהָ, כָּל כֶּךָ חֲשׂוּהָ, עַד עֲוֹרוֹן,
וְהַרְצָפָה שְׁלִי הִיָּתָה כָּל כֶּךָ קוֹשָׁה, כְּמוֹ אָבִן,
וּמַעֲבָר לְדַלַת עָמַד הָאִישׁ,
וּמַעֲבָר לְדַלַת שְׁמַעְתִּי אֶת בְּכִיו.